



MINDENNAPI MADARAINK MONITORINGJA



Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Monitoring Központ

CÍM: NYÍREGYHÁZA 1, PF. 286., 4401

E-MAIL: monitoring@mme.hu

WEB: mmm.mme.hu

BEVEZETÉS

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Monitoring Központja 1998-tól új felmérő programot indított a gyakori, jól ismert fészkelő madaraink állományában bekövetkező változások hosszú távú nyomon követésére. A program elindításának előzménye, hogy az Európai Madárszámlálási Tanács (EBCC) egy olyan egységes módszer szerinti felmérő programot szeretett volna indítani Európában, mellyel hatékonyan lehet követni a főbb élőhely típusokon végbemenő változásokat, az ott fészkelő madárállományok alapján. A módszer kidolgozására az EBCC vezetősége Magyarországot kérte fel, s az első években az nagy-britanniai RSPB finanszírozta ezt az egész Európában modellnek tekintett monitoring programot. A program jó lehetőséget nyújt ahhoz, hogy az EU csatlakozásnak a környezetre és az élővilágra kifejtett hatásait a madarak segítségével mérni tudjuk, s kellő időben fel tudjuk hívni a figyelmet a nem kívánatos változásokra.

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagsága képes arra, hogy e programot sikeresen megvalósítsa, hiszen mindössze három terepi napot kérünk felmérőinktől, s a gyakori-, a mindennapok során látható madarakat is elegendő ismerni ahhoz, hogy a számlálásokat valaki elvégezze. A sikeres munka másik összetevője, hogy lehetőleg az ország minél nagyobb területére kiterjedően tudjuk a munkát elvégezni.

MÓDSZER

A programban véletlenszerűen sorsoljuk ki a felméréndő 2,5 x 2,5 km nagyságú területeket. Ennek folyamata a következő: a felmérők megadják azt a nagyobb területet (*pl. a területet magukba foglaló 10 x 10 km-es UTM négyzeteket vagy a lakóhelyük 5-10 km-es körzetét*), melyen belül kisorsolt 2,5x2,5 km-es UTM négyzet(ek)ben évente, rendszeresen felméréseket tudnának végezni. A megadott területen belül véletlen alapján sorsoljuk ki a felmérésre szánt 2,5 x 2,5 km-es UTM négyzetet (négyzeteket). E módszer révén az országra jellemző főbb élőhelyekről kaphatunk korrekt képet, hisz nemcsak a „legjobb” és „legkedveltebb” területek kerülnek felmérésre. Így az MMM révén a hazai főbb élőhely típusok, jelentőségük (méretük) szerinti számban lesznek (vannak) monitorozva.

Miután a sorsolás megtörtént a felmérő visszaigazolást kap a programvezetőtől, aki tájékoztatja, hogy melyik 2,5x2,5 km-es UTM négyzetre esett a választás. A területről a felmérő részletes (1: 15000 léptékű) térkép másolatot kap (1. ábra), melyet a terepi munka során kell használni. A térképen be van jelölve a 2,5 x 2,5 km-es UTM négyzet határa, s annak a 25 db lehetséges megfigyelési pontnak a pozíciója, melyből a felmérőnek kell kiválasztania azt a 15 db megfigyelési pontot, ahol a számlálásokat el fogja végezni (a mellékelt *Megfigyelési pont kiválasztó adatlap* segítségével).

A madárszámlálás megkezdése előtt egy felmérő napot arra kell szánni, hogy az élőhely-térképezést elvégezze. Ekkor egyrészt a terepen járva kiválasztja a 15 megfigyelési pontot, megjelölheti vagy jól felismerhető tereptárgyakhoz „kötheti” azokat (*pl. erdőben jellel látja el a fákat stb.*) annak érdekében, hogy a következő években könnyedén visszataláljon, és ne máshol végezze a számlálást. Másrészt a térképen lévő, megfelelő módon kiválasztott 15 ponton be kell rajzolni a főbb élőhely típusokat a Monitoring Központ által megküldött kategóriák alapján, a mellékelt *Terepnapló* lapjain.

A számlálás módszere egyszerű! Minden megfigyelési ponton szigorúan 5 perces időtartam alatt kell a hallott, vagy látott madarak fajtát és egyedszámát feljegyezni a megfigyelési pont 100 méteres sugarú körzetében. Elkülönítetten kell feljegyezni a terepnaplóban:

1 - a 100m sugarú területen belül feltehetően fészkelő fajok egyedeit (*a területen, a földön vagy növényzeten megfigyelt vagy oda leszállt egyedeket, illetve a terület felett tartósan ott levő egyedeket, pl. mezei pacsirta*);

2 - a terület felett átrepült egyedeket (*leszállás nélkül átrepült*);

3 - a 100m-en kívül észlelt fajok egyedeit.

A felmérőnek a megfigyelési pont közepén kell maradnia az 5 perc alatt, távcsövet használhat, azonban a 100m sugarú területen belül nem mozoghat. Az öt perc letelte után a következő pontra kell eljutni, ahol szintén 5 percre kell számlálásokat végezni, szintén 100 m sugarú körben, stb. A megfigyelési pontokat úgy kell megválasztani, hogy azok megközelíthetőek legyenek (*pl. ne essen zárt és őrzött ipartelepre stb.*). Azért adunk meg 25 pontot a kisorsolt négyzetben, hogy abból ki lehessen választani azt a 15-öt, melynek bejárása könnyen kivitelezhető.

Nagyon fontos, hogy az 5 perc alatt a megfigyelő önállóan végezze a megfigyelést! Ha ketten vagy többen mennek ki a területre, csak a megfigyelő által látott és hallott egyedeket kell bejelölni a terepnaplóba. Fontos megjegyezni, hogy túl sok személy jelenléte zavarhatja a számlálás eredményét!

A madarak számlálását minden évben két alkalommal kell elvégezni. Az első felmérési napnak **április 15. és május 10. között**, a másodiknak **május 11. és június 10. között** kell lennie úgy, hogy a két felmérési nap között legalább 14 napnak kell eltelnie. Mindkét alkalommal, a 15 pont felmérését **reggel 5 és délelőtt 10 óra között** kell elvégezni, ugyanis a madarak ekkor a legaktívabbak. Fontos, hogy a felmérés ebben az időszakban történjen meg, mert ellenkező esetben a felmért fajok száma és mennyisége nem lesz összevethető a későbbi számlálások adataival. (*Ha terepi akadályok vagy egyéb okok miatt erre nincs lehetőség, akkor legkésőbb déli 12 óráig fejezze be a munkát!*)

Kiemelten fontos, hogy szeles-, esős időben ne végezzen számlálást, mert az jelentősen módosíthatja a felmérési eredményt!

A *Fajfelismerési adatlap* egyrészt a *Terepnapló* kitöltéséhez nyújt segítséget, másrészt a felmérők a lap kitöltésével fontos adatokat is közölnek a Monitoring Központ számára. A *Fajfelismerési adatlap*on meg kell jelölni azt, hogy az adott fajokat látvány és/vagy hang alapján biztosan felismeri-e vagy sem. Ha a terepi munka során egy bizonyos fajt nem tud biztosan azonosítani, akkor a „bizonytalan felismerés” kategóriát válassza. Az adatok feldolgozásakor fontos tudnunk, hogy egy adott megfigyelési pontnál nem észlelt fajok azért nem szerepelnek-e a *Terepnapló*ban, mert valóban nem fordultak elő vagy esetleg azért, mert a felmérő bizonytalan volt egyes fajok azonosításában. (*Ezen adatokat bizalmasan kezeljük!*)

Semmi esetre sem javasolt az első felmérést május 10-e, a másodikat június 10-e közvetlen környékére tenni, mert fennállhat annak a veszélye, hogy szeles-, esős időt fogunk ki!

A felmérést követően minden felmérőnek az MMM program által biztosított *Terepnapló*ban és jelentőlapokon kell az adatait megküldeni az MME Monitoring Központ címére, melyeket azután számítógépen rögzítünk és dolgozunk fel. Fontos! Az adatok akkor válnak értékelhetővé, ha a felmérést minden évben, ugyanazokban a négyzetekben, ugyanazon a 15 felmérési ponton végzi el lehetőleg ugyanaz a személy.

AZ ELVÉGZENDŐ FELADATOK (IDŐRENDI SORRENDEN)

1. A megküldött térkép alapján tartson terepbejárást, amikor a *Megfigyelési pont kiválasztó adatlap* segítségével a 25 lehetséges pont közül kiválasztja azt a 15 pontot, amelyen a felméréseket fogja végezni. Ezzel egy időben a kiválasztott pontokon elvégzi (*a 100m sugarú körökön belül*) az élőhelyek Á-NÉR szerinti térképezését is (Ehhez a mellékelt *Á-NÉR összefoglaló* ad segítséget.). Az élőhely-térképezés során tapasztaltakat a megküldött *Terepnapló* lapjain rögzítse.

2. A felmérési pontokat megjelölheti, vagy részletesen leírhatja magának, mert a következő években pontosan ugyanazokon a pontokon kell a számlálásokat végezni. (Pl. leírja, hogy milyen a pontok környezete, s ez alapján később visszatálhat oda, de akár GPS-el is elraktározhatja a koordinátákat.)
3. Április 15. és május 10. között elvégzi az első madárszámlálást. Ekkor kitölti a *Terepnapló* fedőlapján található részeket, s a számlálási pontokon a *Terepnapló* lapjait használja, a fedőlap belső oldalán olvasható kitöltési útmutató szerint.
4. Május 11. és június 10. között a második számlálást is elvégzezi, de az adott UTM négyzeten belül a két felmérés között mindenképpen teljen el legalább 14 nap! A második felmérés alkalmával az egyes számlálási pontokat ugyanabban a sorrendben kell bejárni, ahogyan az első számláláskor tette! A második számláláskor a *Terepnaplót* az első számláláskor leírtak szerint használja!
5. A terepmunka után a HURING kódokat írja be a *Terepnapló* táblázataiba. A Monitoring Központba való postázás előtt érdemes másolatot készíteni a *Terepnaplókról*. Ez jelentősen megkönnyítheti a következő évek munkáját.
6. Az eredeti *Megfigyelési pont kiválasztó adatlapot*, a *Terepnaplókat* és a kitöltött *Fajfelismerési adatlapot* küldje meg a Monitoring Központ címére! (A *Fajfelismerési adatlapot* a felmérések idején vagy ahhoz közeli időpontban érdemes kitölteni, hogy a felismerési képességének aktuális állapotát tükrözze.) **Kérjük, hogy minden nyomtatvány, valamennyi pontját pontosan töltsse ki!**
7. Az adatok feldolgozása után a felmérők visszajelzést kapnak a munka eredményeiről!

MILYEN SEGÉDESZKÖZÖKET BIZTOSÍT A PROGRAM A FELMÉRŐKNEK?

- Programtájékoztató
- Térképmásolatok
- Jelentőlapok
- Madárhang Kalauz I-III. hangkazetták
- Á-NÉR áttekintő lap
- Terepnaplók
- Felmérő igazolvány
- Információk, letölthető dokumentumok, madárfajok ismertetői (képekkel, hangokkal), digitális térképi adatok (a *Google Earth KMZ formátumában*) a Monitoring Központ honlapján

MINDEN ÉVBEN 60 ÉRTÉKES AJÁNDÉKOT SORSOLUNK KI A RÉSZTVEVŐK KÖZÖTT!

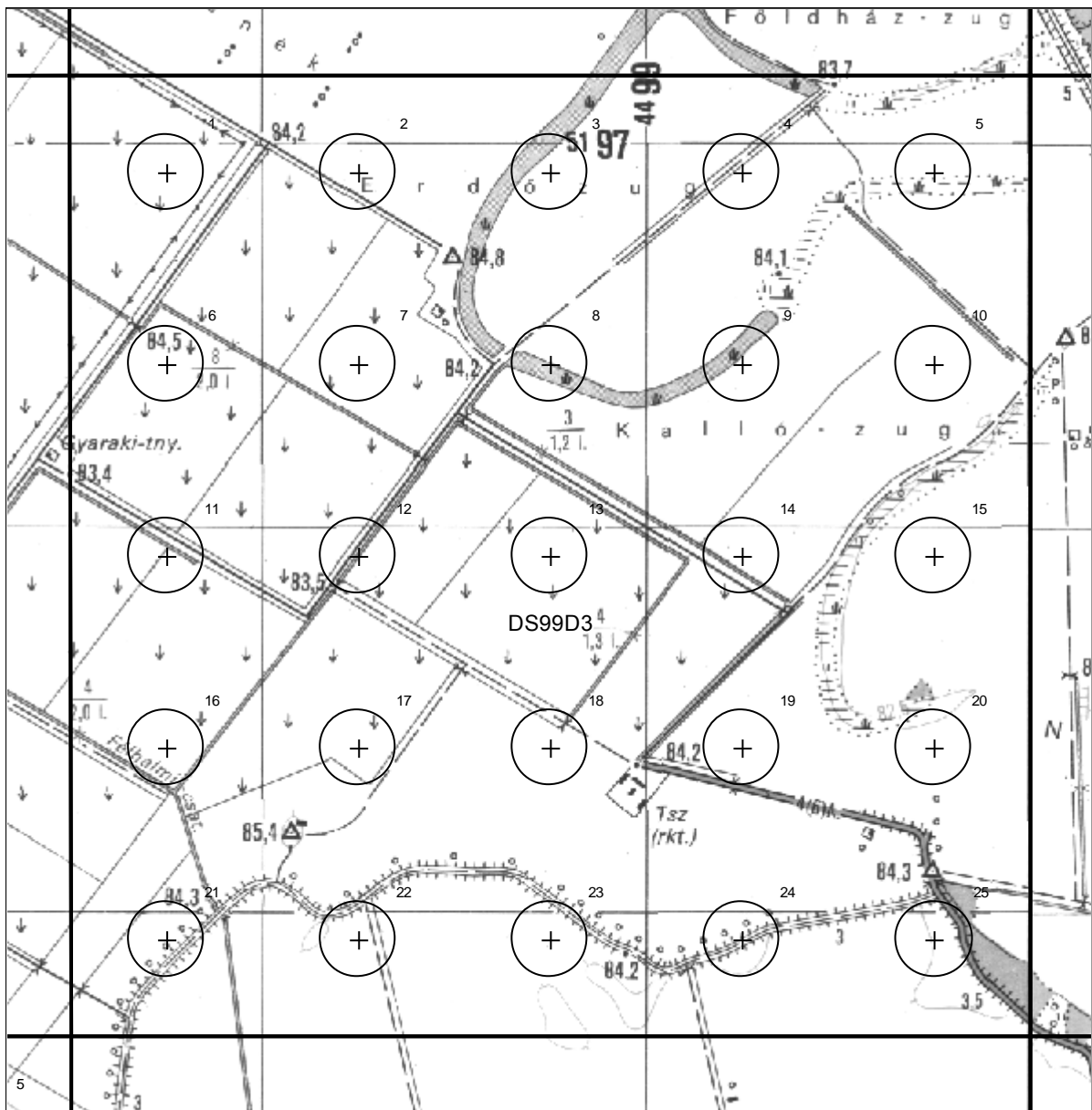
Az elmúlt évekhez hasonlóan a jövőben is ajándékokat sorsolunk ki az MMM felméréseket elvégzők között (értékes távcső, határozókönyvek, cd-romok, terepi ruházat stb.). Minden négyzet illetve felmérőjének neve annyiszor kerül a sorsolási „kalapba” ahány éve az adott négyzetet folyamatosan felméri. Ezzel is szeretnénk elismerni azon Felmérőink munkáját, akik az MMM program feladatait több éven keresztül vállalják.

TÉLI SZÁMLÁLÁS

Mivel a telelő madár állományokra nem voltak hasonló jellegű adataink, a 2000. év óta téli számlálásra kértük fel érdeklődő felmérőinket. A téli munkát csak abban az esetben végezze el, ha tudja vállalni a mostohább terepi viszonyokat!

A téli felmérést január folyamán egy alkalommal kell elvégezni. Lehetőleg olyan napot válasszon, amikor nem fúj erős szél, nem esik (eső, hó, egyéb) és nagy köd sincs. Érdemes arra is figyelni, hogy ne legyen olyan magasságú hó, amikor már gyalogosan sem tud közlekedni.

A számlálást hosszabb időtartam alatt lehet elvégezni, mint tavasszal (reggel 6 és délután 4 óra között), mert télen rosszabbak a terepi körülmények és a madarak is másképpen viselkednek, mint a fészkelési időszakban. (Télen, amennyiben jó az időjárás, a nappali órákban végig aktívak, mert pl. táplálék után kell „járniuk”.)



1. ábra: Ehhez hasonló térképmásolatot kap minden felmérő, pontosan 1:15 000 méretarányban, melyen jelölve és számozva van a 25 megfigyelési pont és 100 m-es sugarú körzete, s ezekből kell kiválasztani a terepen azt a 15 pontot, ahol a számlálásokat végezzük. A 13-as pont alatt megtalálható a 2,5 x 2,5 km-es UTM négyzet hatjegyű kódja is.

További részletek megtudhatók az alábbi elérhetőségeken:

Levelezési cím: **MME Monitoring Központ**
Nyíregyháza 1, Pf. 286., 4401

Telefon: **30 / 906-6285 és 30 / 406-7700**

E-mail: **monitoring@mme.hu**

Web: **mmm.mme.hu**